

IFN Policy Paper nr 39, 2010

Huvudkontorens lokalisering i Sveriges 500 största företag år 2010

Nina Öhrn

Huvudkontorens lokalisering i Sveriges 500 största företag år 2010

Nina Öhrn

7 oktober 2010

Institutet för Näringslivsforskning (IFN)
Box 55665
SE-102 15 Stockholm

Tel: +46-8-665 45 00
e-mail: nina.ohrn@ifn.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Metod	2
Huvudkontorens lokalisering	3
Ägarnas betydelse	5
Orsaker till lokalisering	7
Ägarnas nationalitet.....	8
Huvudkontorslokalisering i olika branscher	9
Framtida lokalisering.....	10
Appendix 1. Huvudkontorets definition.....	11
Appendix 2. Företagens storlek och omsättning	12
Källförteckning.....	15

Sammanfattning

Denna rapport redovisar resultatet av en studie av lokaliseringen av huvudkontoren i Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag år 2010. En intervjuundersökning bland företrädare för 250 slumpmässigt valda företag fastställde andelen huvudkontor utomlands till 36 %. Detta är en marginell nedgång från den senaste undersökningen som genomfördes år 2003 då andelen huvudkontor utomlands var 37 %.

Förutom intervjuundersökningen har även en totalundersökning gjorts. Totalundersökningen utgår från registerdata över ägare och juridisk hemvist för företagen och fastställer var VD och företagsledningen befinner sig utifrån de kontaktuppgifter företagen lämnar på sina hemsidor. Totalundersökningen fastställer andelen huvudkontor utomlands till 40 %. Skillnaden i resultat mot intervjuundersökningen beror till stor del på att några huvudkontors lokalisering inte kunde fastställas i totalundersökningen, varför företagen i de båda undersökningarna inte är exakt desamma. Tidigare undersökningar har använt samma metod som intervjuundersökningen, och eftersom siffran 36 % fås genom den metoden och därmed är jämförbar med tidigare data har den använts i tabellerna som presenteras i rapporten. Dock kan den något högre andelen på 40 % som fås genom registerundersökningen bedömas som den mer tillförlitliga.

Det är främst företag som ägs från utlandet som har sina huvudkontor utomlands medan det stora flertalet av företagen som ägs från Sverige har sina huvudkontor i Sverige. Respondenterna anger ägarnas nationalitet som den främsta anledningen till att huvudkontor placeras utomlands, medan närhet till marknader eller låga skatter inte anges som viktiga skäl till att huvudkontor placeras utomlands. Skatter kan dock inte uteslutas som en viktig faktor om man istället ser till i vilka länder utlandsägda företag har sin juridiska hemvist.

Företag inom IT, handel samt kemi- och läkemedelsindustrin har flest huvudkontor utomlands procentuellt sett, medan företag i tillverkningsindustrin, media, bank- och finanssektorn samt fastighetsbolag i hög utsträckning har sina huvudkontor i Sverige. Få företag planerar att flytta huvudkontoret till eller från Sverige inom en femårsperiod, varför andelen huvudkontor kan förväntas ligga kvar kring nuvarande nivå på medellång sikt.

Metod

I denna rapport redovisas resultatet av en studie av lokaliseringen av huvudkontoren i Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag år 2010. Undersökningen gäller andelen företag som har huvudkontoret i Sverige respektive utomlands och har genomförts under juni–september 2010. Rapporten analyserar även vilka faktorer som avgör huvudkontorets lokalisering samt vilka typer av företag som väljer att lägga huvudkontoret utomlands.

Studien är en uppföljning av de undersökningar som gjordes av NUTEK och ITPS under 1990-talet.¹ I denna serie undersökningar studerades lokaliseringen av huvudkontoren för de omsättningsmässigt största företagen i Sverige åren 1990–2003. Med huvudkontor har avsetts det kontor där företagets VD och ledningsgrupp är lokaliserade, vilket inte nödvändigtvis sammanfaller med företagets juridiska hemvist.² Om företaget ingår i en koncern avses koncernhuvudkontoret. Detta är den definition som använts i tidigare undersökningar. Den föreliggande undersökningen bygger på samma metod som tidigare undersökningar och tillför uppgifter om huvudkontorslokaliseringar för år 2010. Undersökningen baseras på samma urvalsmetod som tidigare, vilket består av företag från Veckans Affärers ranking av Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag år 2008. Då undersökningen gäller det privata näringslivet har statligt ägda företag, kommunala bolag och icke-vinstdrivande organisationer plockats bort. Efter denna gallring återstår 428 företag. Företrädare för 250 slumpvis valda företag har intervjuats av SIFO via telefon under augusti 2010. Respondenterna har svarat på samma frågor som i tidigare undersökningar, vilka handlar om huruvida företagets huvudkontor ligger i Sverige eller utomlands, om företaget ägs från Sverige eller utomlands, varför man valt den lokalisering man valt, vilka funktioner som finns vid ett eventuellt utländskt huvudkontor samt om det finns planer på att flytta huvudkontoret inom fem år.

Förutom intervjuundersökningen har även en totalundersökning bland de 428 företagen gjorts. Huvudkontorens lokalisering har fastställts utifrån de kontaktuppgifter företagen lämnar på sina hemsidor, och kompletterats med uppgifter från databasen *Affärsdata* om företagets ägarrelationer, ägarförändringar som skett sedan 2008 samt var företagets juridiska säte finns. Resultatet från totalundersökningen har sedan jämförts med huvudkontorslokaliseringarna som angetts av respondenterna i intervjuundersökningen. En jämförelse är nödvändig då undersökningen i registerdata gäller situationen från år 2008 och framåt medan respondenterna i intervjuundersökningen svarat på frågor om situationen år 2010. I de fall ägarförändringar eller huvudkontorsflyttar skett mellan 2008 och 2010 har ändringar gjorts för att spegla situationen i företaget år 2010.

Denna studie skiljer sig från de tidigare studierna i så motto att de tidigare enbart analyserade svaren från de intervjuade företagen och jämförde svaren med registerdata över ägande och huvudkontorslokaliseringar per det år undersökningen gällde för de företag som intervjuats. Ingen totalundersökning gjordes. För att nuvarande undersökning ska vara jämförbar med tidigare har företagen som ingått i SIFO:s slumpmässiga urval använts i analysen som presenteras i rapporten, och företagens ägarförhållanden och huvudkontorslokalisering har jämförts med resultatet för samma företag i totalundersökningen. Då resultat som redovisas gäller hela totalundersökningen presenteras dessa separat. Fördelen med att även göra en totalundersökning är att det går att se om resultaten är känsliga för vilket urval från de 500 som dras och om intervjusvaren skiljer sig från registerdata för en viss typ av företag. SIFO:s intervjuundersökning har en svarsfrekvens på 76 %. Den höga svarsfrekvensen i kombination

¹ Se Strandell och Löf (2003) samt Strandell m fl (2003) för genomgångar av dessa studier.

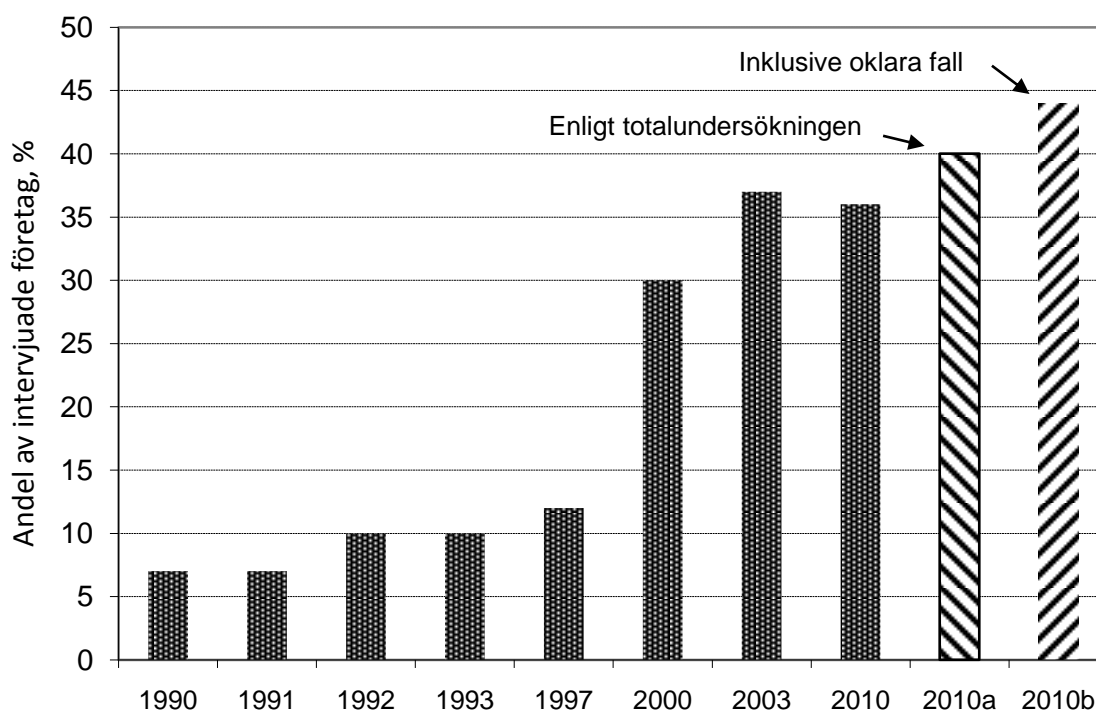
² För en diskussion om huvudkontorets definition, se appendix 1.

med att en totalundersökning gjorts gör att resultatet kan antas vara representativt för situationen i Sveriges storföretag.

Huvudkontorens lokalisering

Intervjuundersökningen fastställer att 36 % av Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag har sina huvudkontor utomlands år 2010. Detta är en marginell nedgång från år 2003, då en undersökning genomförd av ITPS kom fram till att 37 % av Sveriges storföretag har huvudkontoret utomlands.³ Sett historiskt är det dock en hög andel. Utvecklingen sedan år 1990 visas i figur 1. Som framgår låg andelen huvudkontor utomlands kring 10 % bland Sveriges omsättningsmässigt största företag fram till mitten av 1990-talet, men ökade sedan kraftigt mellan mätningarna som gjordes 1997 och 2000 – från 12 % till 30 %. Tidigare undersökningar bygger på ett urval på 250 företag där respondenternas uppfattning om huvudkontorens lokaliseringar och ägarförhållanden har jämförts med registerdata. För att få bästa möjliga jämförbarhet med tidigare studier har resultat från intervjuundersökningen använts i rapporten medan resultatet från totalundersökningen ges som jämförelse.

Figur 1 Procentuell andel av Sveriges största företag med huvudkontoret utomlands, 1990–2010

I intervjuundersökningarna gjorda mellan 1990 och 2000 finns inget bortfall. Undersökningen som gjordes 2003 har ett bortfall på 49 %, vilket gör att undersökningens resultat starkt kan ifrågasättas. Den nuvarande undersökningen har ett bortfall på 24 %. Det kan inte uteslutas att bortfallet påverkar undersökningens resultat, vilket är en anledning till att resultatet från intervjuundersökningen för 2010 också jämförts med resultatet av en totalundersökning.

³ Strandell m fl (2003).

Totalundersökningen fastställer andelen huvudkontor utomlands till 40 % år 2010 (stapel 2010a i figur 1). Skillnaden i antal huvudkontor utomlands på fyra procentenheter mellan de två undersökningarna beror på en skillnad i vilka företag som ingår i undersökningarna. I populationen som företagen i intervjuundersökningen är slumpade från ingår ett femtontal företag där det har ansetts omöjligt att bedöma vilket som är huvudkontoret utifrån tillgängliga registerdata i totalundersökningen. Det handlar om fall där två ägare med olika nationalitet äger ett företag till 50 % vardera och fall där företag ingår i internationella koncernnätverk och har koncernens internationella namn, men där det svenska företaget har sitt juridiska säte i Sverige och inte ägs till mer än 50 % av den utländska koncernen. Om alla dessa företag skulle antas ha huvudkontoret utomlands skulle totalt 44 % av huvudkontoren ligga utomlands (stapel 2010b i figur 1), medan siffran skulle bli 38 % om alla företag i gruppen skulle ha sina huvudkontor i Sverige. Troligtvis ligger dock huvudkontoren i högre utsträckning utomlands än i Sverige i denna grupp, varför andelen huvudkontor utomlands kan antas vara något högre än de 40 % som rapporteras i totalundersökningen. Dessa företag har plockats bort ur totalundersökningen men ingår i populationen från vilken företagen i intervjuundersökningen slumpmässigt dragits från. Då inte exakt samma företag ingår i de båda undersökningarna är inte heller resultaten helt jämförbara. Dock kan andelen på 40 % som fås i totalundersökningen bedömas som den mer tillförlitliga siffran.

En annan skillnad mellan totalundersökningen och intervjuundersökningen gäller en grupp på drygt 20 företag som ingår i internationella koncerner med koncernhuvudkontor utomlands, där respondenten i det svenska dotterbolaget ansett att företagets huvudkontor finns i Sverige. Använder man dessa respondenters definition och räknar dessa företags huvudkontor i Sverige som företagets huvudkontor skulle andelen huvudkontor utomlands endast vara 22 %. Det yttersta inflytandet i dessa företag finns dock i det utländska koncernhuvudkontoret, varför huvudkontoret för de svenska dotterbolagen inte räknats som företagets huvudkontor i någon av undersökningarna. Svaren kan tolkas som att företrädarna för det svenska dotterbolaget anser att bolaget styrs från Sverige, eller i varje fall att dessa dotterbolag har ett visst självbestämmande. Med huvudkontor har i tidigare undersökningar avsetts koncernhuvudkontorets lokalisering i de fall ett företag ingår i en koncern, så denna justering ligger i linje med tidigare undersökningar.

Uppfattningen att det finns ett svenskt huvudkontor med självbestämmande vid sidan av koncernhuvudkontoret stärks när företagsledarna tillfrågas om vilka funktioner som finns vid huvudkontoret i de fall det ligger utomlands. Endast 38 % svarar att samtliga huvudkontorsfunktioner finns utomlands även i denna grupp som anser att deras företags huvudkontor finns utomlands. Detta innebär att minst en funktion av säte, ledning och VD eller staber finns kvar i Sverige även i dessa företag. Dock bör dessa siffror tas med en nypa salt då få företag svarat att huvudkontoret ligger utomlands, och urvalet därför är litet.

Tabell 1. Funktioner vid huvudkontoret i fallen då det ligger utomlands

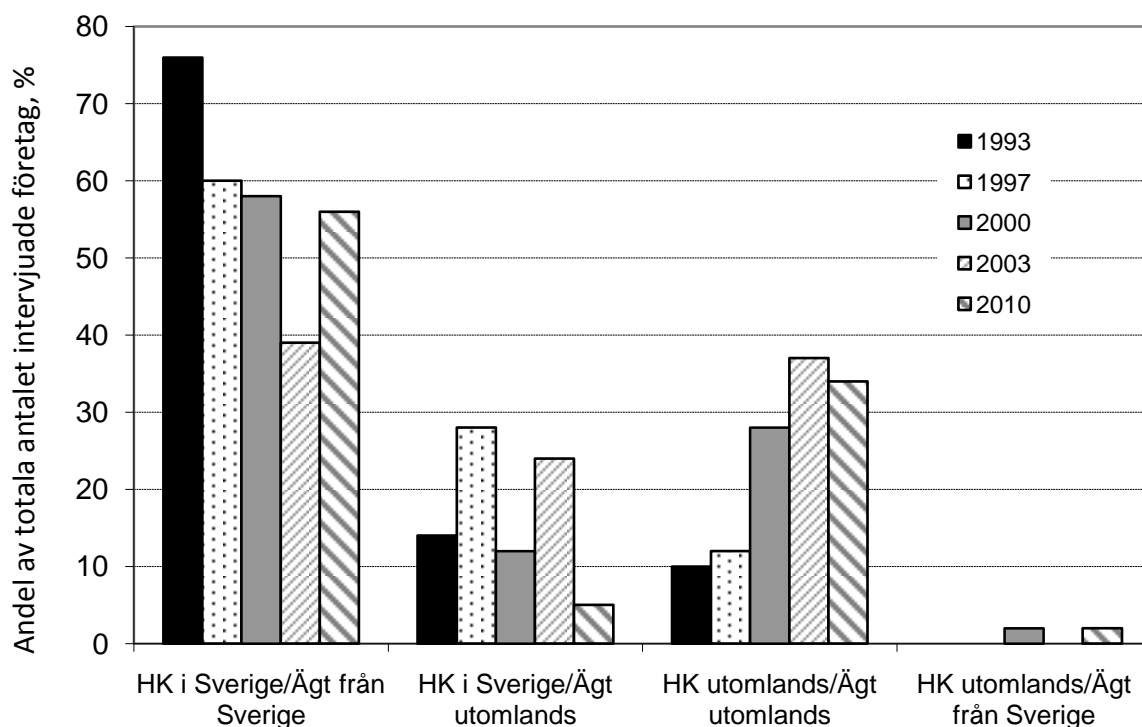
Funktion (ett alternativ kan anges)	Andel
Samtliga huvudkontorsfunktioner	38 %
Säte och ledning	13 %
Bara säte	5 %
Bara ledning	10 %
Staber	3 %
Vet ej	33 %

Ägarnas betydelse

I intervjuerna frågades också om företagen hade svenska eller utländska ägare. Ett företag räknades som utlandsägt om mer än 50 % av aktiernas röstvärde innehades av utländska ägare. Tillhörde företaget en koncern räknades företaget som ägt från det land ägarna till det företag som kontrollerade mer än 50 % av koncernmoderbolagets röstvärde fanns.

Ägarens nationalitet är den främsta orsaken till företagets val av land för lokalisering av huvudkontor. Som framgår av figur 2 är det främst svenskägda företag som förlägger sina huvudkontor i Sverige medan utlandsägda företag främst förlägger huvudkontoret i länder utanför Sverige. Det är vanligare att ett utlandsägt företag har huvudkontoret i Sverige än att ett svenskt företag har sitt huvudkontor utomlands. Historiskt har andelen företag med både ägare och huvudkontor i Sverige minskat, från 76 % år 1993 till knappt 60 % de efterföljande åren.

Figur 2 Huvudkontorens lokalisering efter ägarens nationalitet

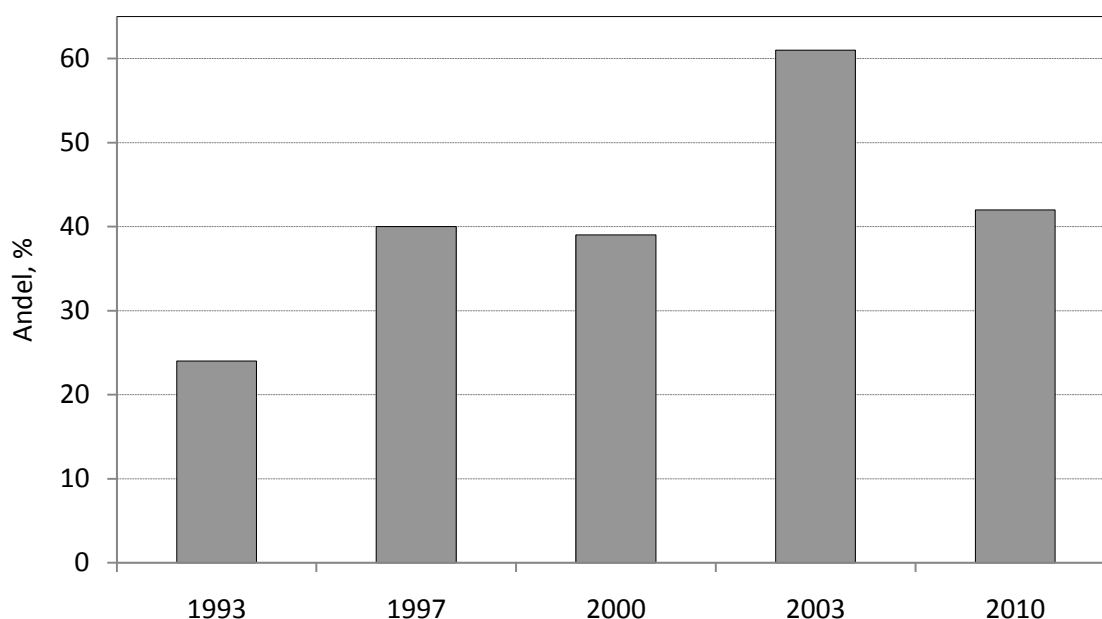

Andelen utlandsägda företag som ingått i undersökningen har också ökat över tid, vilket kan ses i figur 3. Ökningen i andelen utländskt ägande bland företag med verksamhet i Sverige

kan bero på att utländska företag etablerat sig i Sverige genom uppköp eller nyetableringar, men också på variationer i vilka företag som ingått i undersökningen beroende på vilka som tillhört de 500 omsättningsmässigt största företagen olika år.

Som framgår av figur 3 skedde en stor ökning i andelen utländskt ägda företag i undersökningen mellan 1993 och 1997. Ökningen är resultatet av en våg av uppköp av svenska företag av utländska företag och investerare under perioden.⁴ Den största ökningen i andelen huvudkontor utomlands skedde däremot mellan 1997 och 2000. Det tog alltså några år mellan att företag köptes upp tills huvudkontoret flyttade från Sverige.

Figur 3 Andel utlandsägda företag i urvalet

Figur 3 visar även en andra ökning i andelen utlandsägda företag i urvalet mellan 2000 och 2003. I figur 2 ses detta som en ökning i andelen utlandsägda företag med huvudkontoret i Sverige. Om ökningen berodde på att en ny våg av uppköp från utlandet skedde skulle det kunna leda till en ny våg av huvudkontorsflyttar några år senare. Någon sådan våg kan dock inte urskiljas i undersökningen år 2010, utan andelen huvudkontor utomlands är ungefär densamma som år 2003. År 2010 hade också andelen utlandsägda företag i undersökningen minskat till samma nivå som år 2000 samtidigt som andelen svenskägda företag med huvudkontor i Sverige ökade. Det stora bortfallet (49 %) i 2003 års undersökning är en trolig anledning till den höga andelen utlandsägda företag det året.⁵ Bortfallet påverkar naturligtvis tillförlitligheten för alla resultat från 2003 års undersökning. Det stora bortfallet 2003 gör också att det inte går att fastställa om andelen utlandsägda företag förändrats mellan de två senaste undersökningarna. Andelen utlandsägda företag i intervjuundersökningen och totalundersökningen är ungefär densamma, varför andelen som fastställts för 2010 i intervjuundersökningen kan anses tillförlitlig.

⁴ Strandell och Löf (2003) och Henrekson och Jakobsson (2002).

⁵ En mindre trolig anledning till mönstret mellan år 2003 och 2010 är att svenska företag först köptes av utländska ägare och sedan såldes tillbaka till svenska ägare under perioden, och att huvudkontoret hela tiden stannat i Sverige.

Orsaker till lokalisering

Uppfattningen att det är ägandet som avgör huvudkontorets lokalisering stärks om man ser till de skäl respondenterna anger som de viktigaste till att man valt att lägga huvudkontoret där det ligger. Tabell 2, kolumn 3 redovisar vilka anledningar som anges av respondenterna i SIFO:s undersökning för 2010. Utländskt ägande och ägarförändringar dominerar bland svaren, medan låga skatter och närhet till produktmarknad eller rekrytering till ledningen i mycket liten utsträckning anges som de viktigaste skälen.

Tabell 2. Den viktigaste anledningen till att huvudkontoret lokaliseras utomlands

Viktigaste anledning (ett alternativ kan anges)	2003	2010
Utländskt ägande	42 %	– ⁶
Ägarförändring	24 %	30 %
Närhet till kunder	2 %	3 %
Låga skatter	1 %	2 %
Annat	–	55 %

Kolumn 2 redovisar svaren från undersökningen som genomfördes av ITPS år 2003⁷. Ägarrelationer dominerar som förklaring till huvudkontorets lokalisering även år 2003, medan faktorer som skatter och närhet till marknader inte anges som viktiga faktorer vid valet av lokalisering. Utifrån dessa svar verkar det som att ett land inte kan påverka huvudkontorens lokalisering genom att skapa förmånliga skattevillkor eller kommunikationer till viktiga marknader.

I Braunerhjelm och Lindqvists studie (1999) anger respondenterna däremot närhet till kunder, leverantörer och konkurrenter; låga skatter och kommunikationsmöjligheter som viktiga orsaker till var man väljer att förlägga huvudkontoret, även om uppköp och fusioner får störst vikt också i deras studie. Braunerhjelm och Lindqvists studie⁸ bygger på intervjuer med verkställande direktören i företag med multinationell verksamhet inom gruppen Sveriges 50 största företag. En enkät där företagsledare ombads gradera olika områden efter deras vikt för huvudkontorets lokalisering skickades både till koncernhuvudkontoret och till respektive underkoncerns huvudkontor. Föreliggande studie och de tidigare i serien har endast frågat efter *ett* svar: den viktigaste anledningen till den valda lokaliseringen. I Braunerhjelm och Lindqvists studie fanns istället en fråga om varje möjlig anledning och flera anledningar var möjliga att ange. Där angavs skatter och närhet till marknader som viktiga skäl till den valda lokaliseringen, men inte av lika stor vikt som ägarfrågorna.

Företagens storlek är en annan aspekt som kan förklara varför företag väljer att lägga huvudkontoret utomlands. Företagen med allra högst omsättning i undersökningen har huvudkontoret i Sverige i högre utsträckning än övriga företag. Bland de 50 största företagen är andelen huvudkontor utomlands endast 20 %, mot 40 % i totalundersökningen. De ägs också i högre utsträckning från Sverige: 72 % av de 50 största företagen ägs från Sverige, mot 54 % i hela populationen. En viktig förklaring till mönstret att de allra största företagen är

⁶ Kategorin ”Utländskt ägande” angavs inte alls som den viktigaste anledningen. I kategorin ”Annat” dominerade däremot svar av typen ”Huvudkontoret har alltid legat där det ligger” och ”Vi är ett bolag från det landet från början” (dvs. utomlands). Svaren innebär att ägarna fanns utomlands, men av någon anledning hamnade svaren i en annan kategori.

⁷ Strandell m fl (2003).

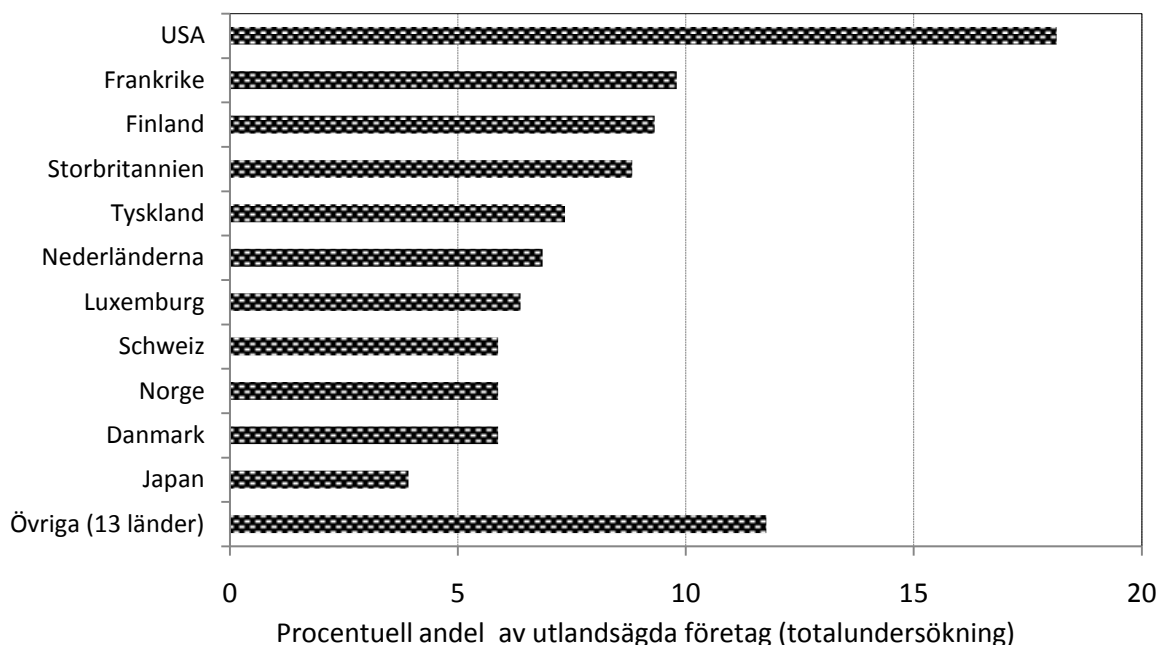
⁸ Redovisad i ISA (1999).

svenskägda med huvudkontor i Sverige ligger i det faktum att dessa företag i regel är stora exportföretag med produktion i Sverige och försäljning globalt. Företagen längre ner på listan är i högre utsträckning dotterbolag i internationella koncerner och deras försäljning sker i högre utsträckning på den svenska marknaden. Sambandet mellan företagens storlek och huvudkontorens lokalisering är dock inte tydligt utan andelarna huvudkontor utomlands varierar kraftigt i olika intervall för företagsstorlek. Beräkningar av andelarna huvudkontor utomlands för företag med omsättning i olika storleksintervall redovisas i appendix 2.

Ägarnas nationalitet

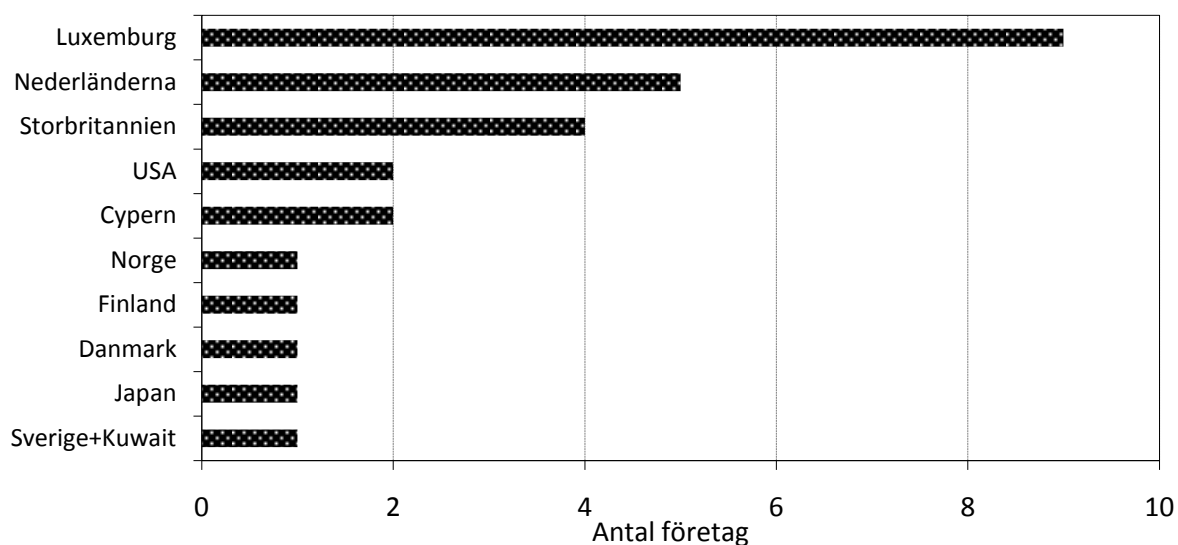
Figur 4 visar de största ägarländerna för de utlandsägda företag som ingår i totalundersökningen. USA är hemland för flest utlandsägda företag med 37 företag. 21 % av de utlandsägda företagen ägs från något av de nordiska länderna medan större delen av de resterande företagen ägs från andra europeiska länder.

Figur 4 Ägarländer för utlandsägda företag som procent av utlandsägda företag 2010

Som framgår av figur 5 dominerar Luxemburg och Nederländerna om man ser till företagen som ägs från utlandet och har huvudkontoret i Sverige. Bland de företag som ägs från Nederländerna ingår ett antal företag ägda från Nederländska Antillerna. Det kan inte uteslutas att ägande från dessa länder är skattemässigt motiverade, vilket skulle innebära att skatter trots allt har betydelse för företagets val av lokalisering. Ett företag behöver inte ha sin juridiska hemvist och sitt huvudkontor lokaliserade till samma plats. Var företagets juridiska hemvist finns avgör vanligtvis var företaget betalar bolagsskatt, medan huvudkontoret, definierat som företagsledningens lokalisering, har mindre skattemässig betydelse för företaget. Däremot påverkas de som arbetar vid huvudkontoret av inkomstbeskattningen i det land där huvudkontoret ligger, vilket kan utgöra en faktor som företagsledningen beaktar när huvudkontorets lokalisering väljs.

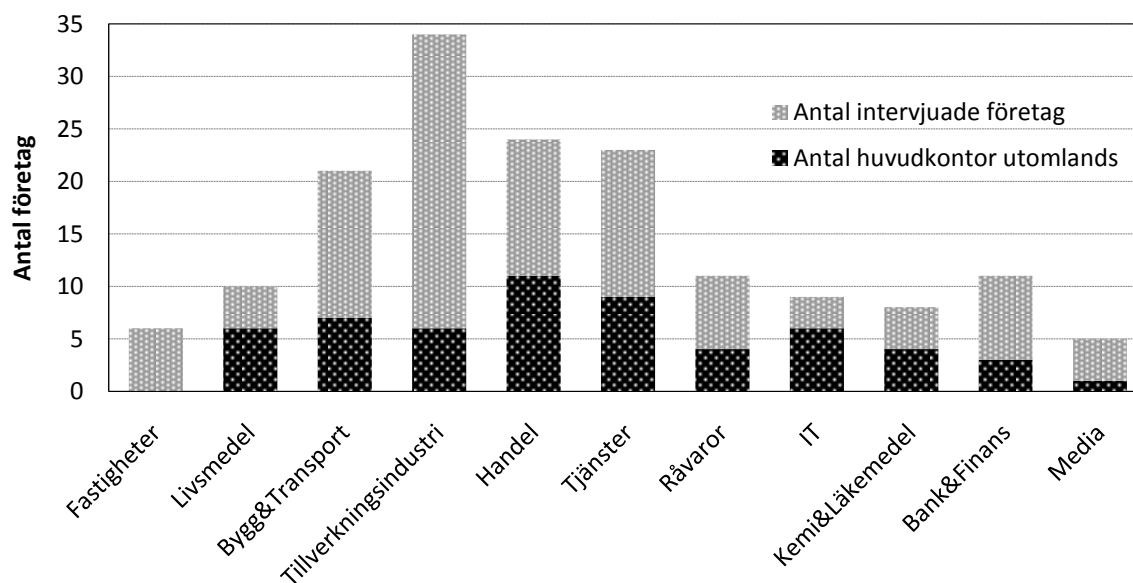
Figur 5 Största ägarländer för utlandsägda företag med huvudkontor i Sverige 2010

Huvudkontorslokalisering i olika branscher

Figur 6 visar antalet företag inom olika branscher som ingått i totalundersökningen samt antalet huvudkontor utomlands inom varje bransch. Som synes har företag inom IT, handel, kemi och läkemedel samt livsmedelsbranschen högst andel huvudkontor utomlands. Inom tillverkningsindustrin, fastighetsbolag, bank- och finanssektorn samt råvaruindustrin är det däremot vanligare att företag har huvudkontoret i Sverige. Flest huvudkontor utomlands i absoluta tal har handelsföretagen medan IT-företagen har högst andel i procent av antalet undersökta företag i branschen. Företagen inom handel är främst svenska återförsäljare till internationella koncerner.

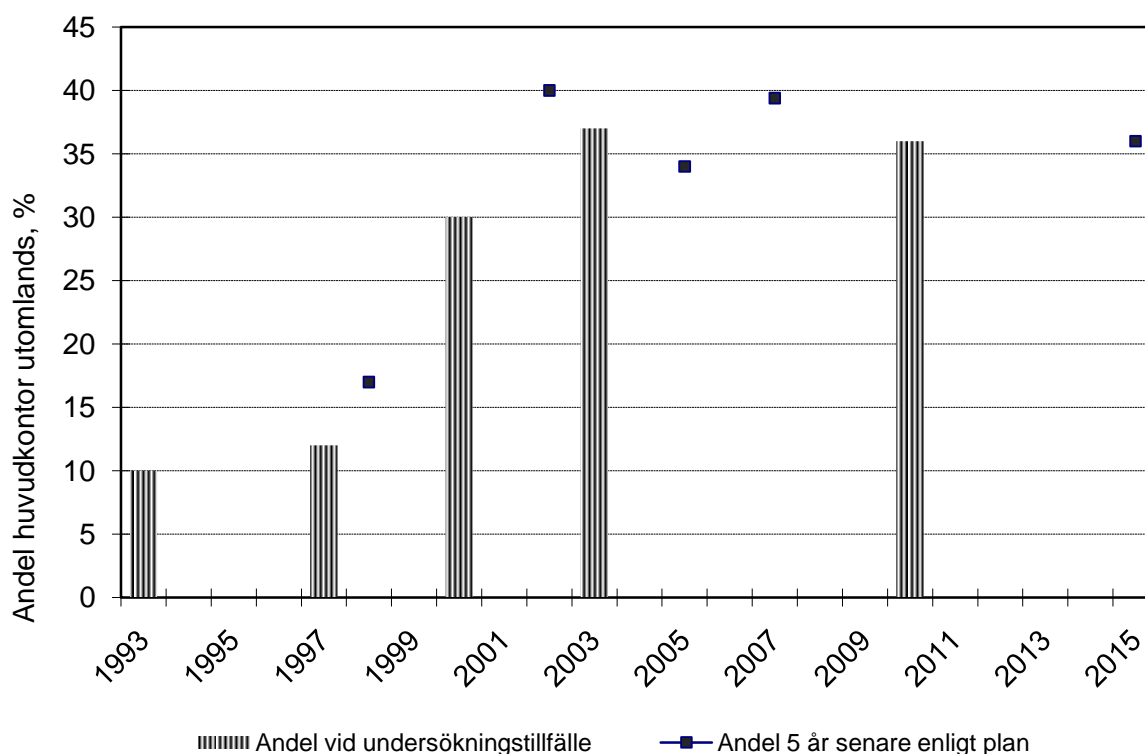
Figur 6 Fördelning mellan branscher

Framtida lokalisering

I intervjuundersökningen ställdes även frågan om var företagen tror att huvudkontoret kommer att ligga om fem år. Figur 7⁹ visar andelarna huvudkontor utomlands över tid (staplar) tillsammans med andelarna företag som tror att huvudkontoret kommer att ligga utomlands fem år senare (punkter vid intervjutillfället plus fem år).

Figur 7 Andel huvudkontor utomlands samt företagens planer för framtida lokalisering av huvudkontoret

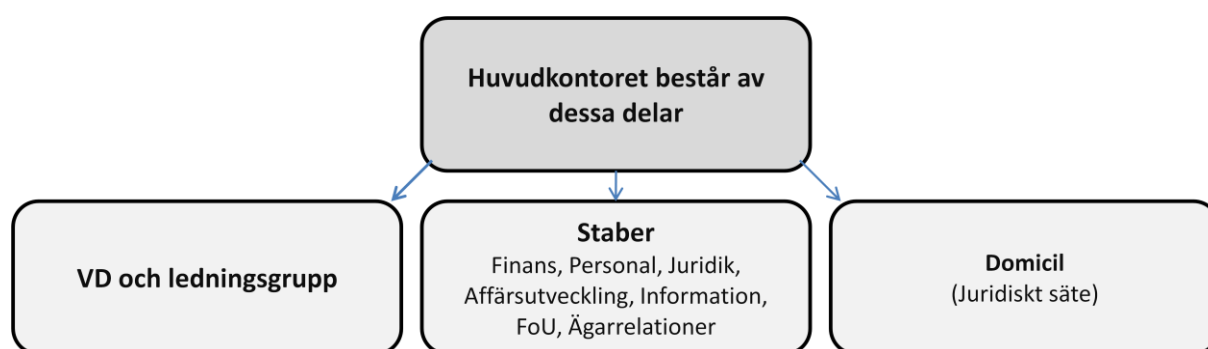
I undersökningen som genomfördes år 2010 tror inget företag som har huvudkontoret utomlands att det skulle flytta till Sverige inom fem år, medan ett företag med huvudkontoret i Sverige tror att det kommer att ligga utomlands om fem år. Som synes har företagens framtidsplaner i tidigare undersökningar stämt relativt väl överens med den faktiska utvecklingen av andelen huvudkontor som flyttat. Sett till detta torde någon ny våg av huvudkontorsflyttar utomlands inte vara på gång inom de närmaste åren. Utvecklingen att huvudkontor flyttar utomlands tycks ha stannat av, och respondenterna tror att andelen huvudkontor utomlands kommer att ligga kvar på nuvarande nivå på medellång sikt

⁹ I undersökningarna 1993–2000 fick enbart företag som ägdes från utlandet svara på frågan om de planerade att flytta huvudkontoret utomlands inom fem år. I undersökningarna 2003 och 2010 tillfrågades istället företag med huvudkontor utomlands om de hade planer på att flytta huvudkontoret till Sverige, och företag med huvudkontor i Sverige om de planerade att flytta huvudkontoret utomlands. Då det främst är utlandsägda företag som flyttar huvudkontoret torde skillnaden mot att fråga hela populationen vara liten. För åren 2003 och 2010 visar diagrammet nettot mellan in- och utflyttning.

Appendix 1. Huvudkontorets definition

Vanligen avses med huvudkontor det kontor där ett företags VD och ledningsgrupp finns, och där de strategiska besluten fattas. Huvudkontorsfunktioner kan dock vara spridda mellan olika företag i en koncern, och dotterbolagen kan vara mer eller mindre självständiga från koncernhuvudkontoret. Med huvudkontoret kan också avses sätet för en juridisk person. Sätets lokalisering avgör var företaget betalar bolagsskatt, men behöver inte vara den plats där övriga huvudkontorsfunktioner finns. Vilket kontor som är huvudkontoret kan alltså skilja sig åt beroende på vilka funktioner man studerar. Schematiskt visas funktionerna i figur 8.

Figur 8 Schematisk beskrivning av ett huvudkontor

För att en studie av huvudkontorsflytt ska vara meningsfull är det därmed nödvändigt att slå fast vilket huvudkontor som avses. I likhet med de tidigare studierna gjorda av NUTEK och ITPS avses med huvudkontor det kontor där VD och företagsledning samt koncernövergripande funktioner (staber) är lokaliserade.¹⁰ Ett företag anses ha sitt huvudkontor utomlands om VD och ledning finns utomlands även om dess domicil finns kvar i Sverige. Likaså anses ett företag vars domicil är belägen utomlands ha sitt huvudkontor i Sverige om företagsledningen finns i Sverige. Notera att ett huvudkontor kan flytta i flera bemärkelser.

Flertalet företag bland Sveriges 500 största ingår i koncerner. En del av företagen är moderbolag i koncernen där de ingår medan andra är dotterbolag till svenska eller utländska moderbolag. Med huvudkontor har avsetts huvudkontoret för moderbolaget i den koncern där det i Sverige verksamma företaget ingår, dvs. det företag i koncernen som inte ägs till mer än 50 % av ett annat företag. I SIFO:s undersökning ställdes frågan om var företagets huvudkontor ligger, utan att man specificerade vilket huvudkontor som avsågs. Anledningarna till att inte specificera vilket kontor som avsågs var två:

1. Meningen var att fånga upp vad man i företaget anser vara huvudkontoret, vilket i en del fall när ägarrelationerna är komplexa är svårt att fastställa utifrån registerdata.
2. Undersökningen har genomförts med detta frågeformulär tidigare, och för att få jämförbara resultat valdes att inte ändra på frågorna som ställdes.

I SIFO:s undersökning visade det sig att 23 företag som är ägda av utländska koncerner med koncernhuvudkontoret beläget utomlands svarat att företagets huvudkontor ligger i Sverige. Respondenten har då syftat på huvudkontoret för det svenska dotterbolaget, inte moderbolaget

¹⁰ Braunerhjelm (2001) samt NUTEK:s och ITPS studier (se Strandell och Löf (2003) för en översikt) använder denna definition.

i koncernen. Företagen som ingår i en koncern kan vara mer eller mindre självständiga, och vid sidan av koncernhuvudkontoret kan det mycket väl finnas regionala huvudkontor med egen VD och ledningsgrupp. Det yttersta inflytandet över företaget finns dock i koncernhuvudkontoret i dessa företag. Dessa svenska dotterbolags huvudkontor har inte räknats som företagens huvudkontor i analysen eftersom det yttersta inflytandet och ansvaret för verksamheten finns vid koncernhuvudkontoret utomlands.

Appendix 2. Företagens storlek och omsättning

Det är möjligt att företag av olika storlek väljer att lokalisera sina huvudkontor utomlands i olika hög grad. Storleken på företagen som ingår i undersökningen varierar kraftigt: det största företaget som ingår i totalundersökningen hade en omsättning på över 300 miljarder kronor år 2008, medan de hundra minsta företagen hade en årlig omsättning mellan en och drygt två miljarder kronor vardera. De tio största företagen står tillsammans för 33 % av den sammanlagda omsättningen bland de undersökta företagen och de tjugo största står tillsammans för hälften av omsättningen. Sammanfattande statistik över företagens storlek sett till omsättning, andelarna företag med huvudkontor utomlands och andelarna utlandsägda företag fördelat på företagens storlek redovisas i tabell 3.

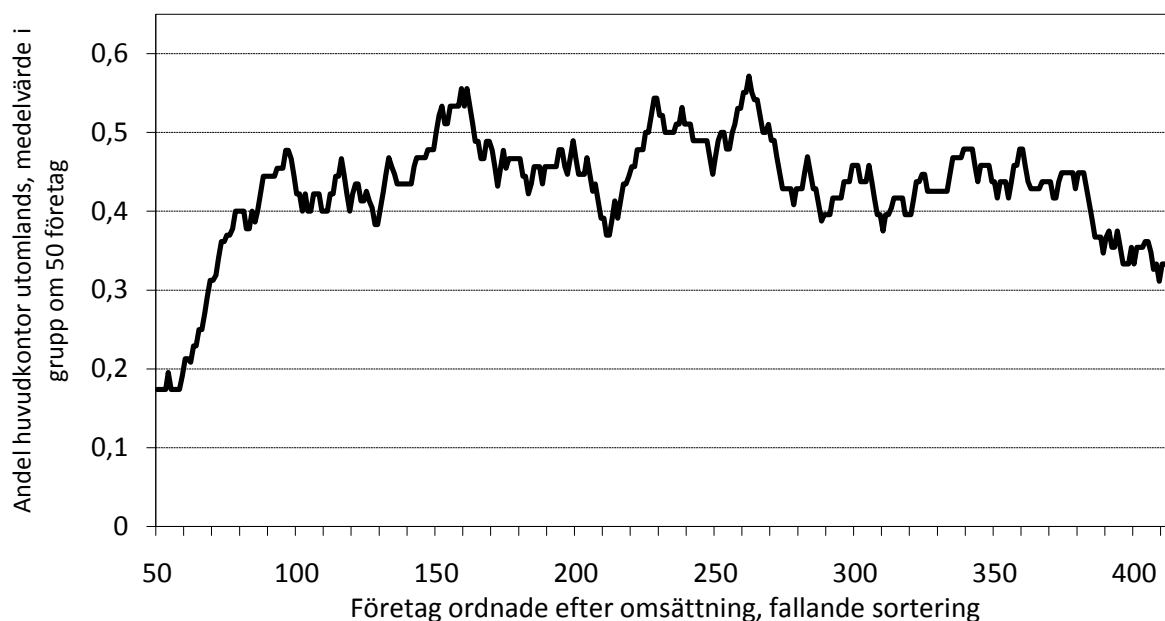
Tabell 3. Sammanfattande statistik över företagens storlek

Företag topp	Andel huvudkontor utomlands	Andel utlandsägda företag	Omsättning i % av total omsättning	Omsättning i det minsta företaget i gruppen (mdr kr)
50	0,20	0,28	70,5	17,91
100	0,30	0,37	82,1	6,61
150	0,37	0,43	87,6	4,21
200	0,38	0,44	91,1	3,19
250	0,40	0,46	94,1	2,54
500	0,40	0,42	100,0	1,26

Som framgår av tabellen har de största företagen i högre utsträckning sina huvudkontor i Sverige och ägs också i högre utsträckning från Sverige. Tabell 3 redovisar dock bara den kumulativa andelen huvudkontor utomlands då fler och fler företag ingår i beräkningarna. Figur 9 redovisar istället andelen huvudkontor utomlands i grupper om 50 företag, beräknat löpande från varje placering på listan över Sveriges 500 största företag. Skalan på den horisontella axeln visar rangordningen på listan för det företag med lägst omsättning som ingår i varje intervall på 50 företag. De största företagen återfinns därmed längst till vänster i figuren.

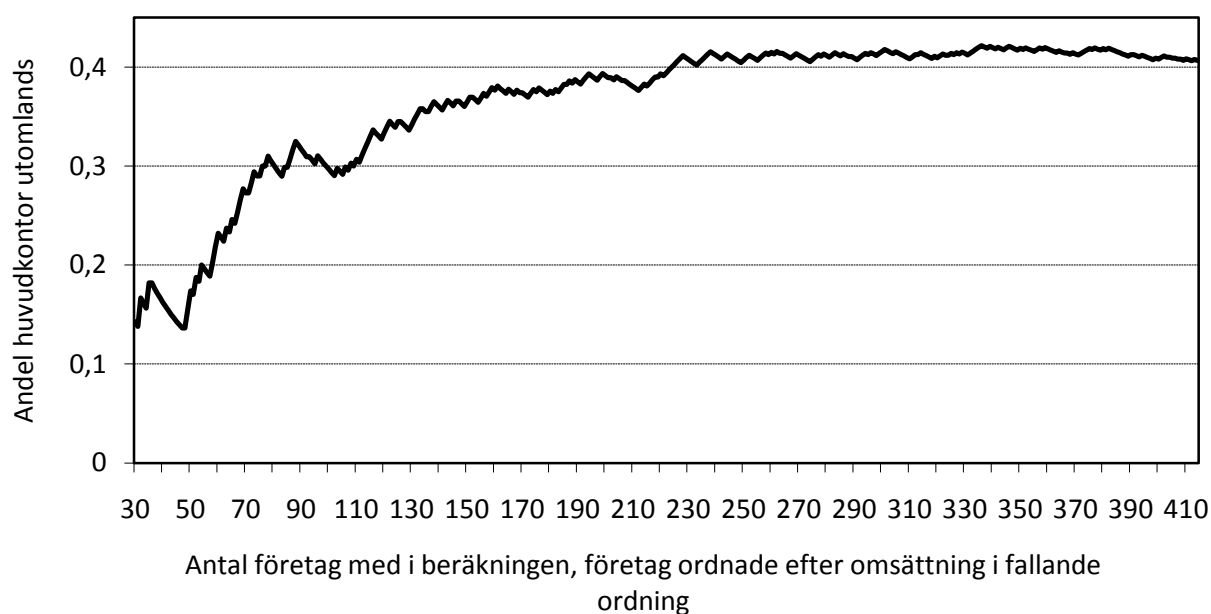
Som framgår av figur 9 har de största företagen en lägre andel huvudkontor utomlands än övriga företag, men bortsett från de allra största företagen verkar inte företagens storlek ha någon större betydelse för var huvudkontoret ligger. Det finns inget linjärt samband mellan storleken på företagen och var de lokaliserar sina huvudkontor, utan andelarna varierar som synes kraftigt i olika intervall. Andelarna huvudkontor utomlands stiger som högst till drygt 55 % i intervallen kring de 150 största företagen samt kring de 250 största, men sjunker igen för de minsta företagen. Andelen huvudkontor utomlands är därmed inte konstant för alla storlekar på företag, men följer inte heller något tydligt mönster.

Figur 9 Andel huvudkontor utomlands i grupper om 50 företag rangordnade efter omsättning

Figur 10 visar hur andelen huvudkontor utomlands förändras när företagen istället läggs till i beräkningen av andelen huvudkontor utomlands ett i taget, med början vid det största företaget. Som ses i figuren konvergerar andelen huvudkontor utomlands till andelen i populationen (40 %) redan när endast halva urvalet beaktas, vilket innebär att det finns en överrepresentation av utländska huvudkontor (relativt genomsnittet) bland företagen på placering 50–250 på listan. Detta kan även ses i figur 9, där andelen huvudkontor utomlands ligger över populationsmedelvärdet för företagen i detta intervall.

Figur 10 Beräkning av andel huvudkontor utomlands då företagen läggs till i beräkningen ett i taget

En regressionsanalys där omsättning använts som förklaringsvariabel för om företagens huvudkontor ligger utomlands eller i Sverige visar att omsättningen har en signifikant effekt på huvudkontorens lokalisering. Genom att inkludera ägarland (Sverige eller annat land) i regressionsmodellen för att ta hänsyn till att storföretagen som ingår i undersökningen också i högre utsträckning ägs från Sverige medför att omsättningen inte längre är en signifikant faktor för huvudkontorets lokalisering. Inte heller branschtillhörighet kan visas ha någon signifikant effekt på lokaliseringen av huvudkontoren. Företagens nationalitet är således den enskilt viktigaste förklaringsvariabeln för huvudkontorens lokalisering.

Källförteckning

Affärsdata, <http://www.affarsdata.se>.

Braunerhjelm, Pontus och Lindqvist, Tobias, (1999). ”Utvandrarna – effekter och drivkrafter bakom huvudkontorsflytten”. *Ekonomisk Debatt*, årg. 27, nr 8, s. 483–496.

Braunerhjelm, Pontus (red.), (2001). *Huvudkontoren flyttar ut*. SNS Förlag, Stockholm.

Henrekson, Magnus och Ulf Jakobsson (2002), ”Ägarpolitik och ägarstruktur i efterkrigstidens Sverige”, I Lars Jonung, red., *Vem skall äga Sverige?* SNS Förlag, Stockholm.

Strandell, Ann-Christine och Löf, Philip, (2003). ”Flytt av huvudkontor – Tänkbara orsaker”, *A2003:002*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Östersund.

Strandell, Ann-Christine, Axelsson, Sten och Löf, Philip, (2003). ”Näringsklimatet i Sverige 2003”, *A2003:009*. Institutet för tillväxtpolitiska studier, Östersund, och NUTEK, Stockholm.

ISA:s ekonomiska råd (1999). *I huvudet på ett företag – om huvudkontorets roll och lokalisering*. Invest in Sweden Agency, Stockholm.